

סקירת ספרות

בפרק זה נדון בספרות הקיימת בתחום בנושא תהליכי הסוציאליזציה של מורים, השתלבותם בהוראה באמצעות תכניות חניכה מיוחדות ובכלל, וכן בתפיסת ההוראה כפרופסיה. נביא דוגמאות מפורטות לשתי תכניות חניכה שגובשו ונוסו. האחת- למרצים לגיאומטריה בקולג', והשנייה לדוקטורנטים מועמדים, ללימוד חשבונאות באוניברסיטה.

סוציאליזציה של מורים

נתחיל את סקירת הספרות בנושא הסוציאליזציה של מורים: גישות שונות לתחום הסוציאליזציה בכלל, וסוציאליזציה של מורים חדשים הנקלטים בהוראה- בפרט.

זכנר וגור (Zeichner & Gore, 1990), סקרו את הספרות בנושא סוציאליזציה של מורים, כלומר, התהליך שבו היחיד הופך לחבר בחברת המורים (Danziger, כמצוטט ב- Zeichner & Gore, 1990). הם סקרו 3 פרדיגמות סוציולוגיות שונות בהקשר לעניין זה:

1. הפרדיגמה הפונקציונלית:

פרדיגמה זו מבוססת על תפיסה שניתן להגיע לאמת מדעית המסוגלת לספק הסברים אובייקטיביים לגבי המציאות החיצונית. לפי גישה זו, האדם צופה בעולם. היא מדגישה סטטוס קוו וייצור מחדש של הסדרים קיימים, ומניחה שסוציאליזציה מולידה המשכיות (Wentworth, כמצוטט ב- Zeichner & Gore, 1990).

2. הפרדיגמה האינטרפטיבית:

הפרדיגמה האינטרפטיבית רואה את העולם כחווייה סובייקטיבית. היא מחפשת הסברים הקשורים למודעות ולחווייה הסובייקטיבית של האדם. על פי גישה זו, הפרט אינו צופה בעולם, אלא משתתף בו (Burrell & Morgan, כמצוטט ב- Zeichner & Gore, 1990).

3. הפרדיגמה הביקורתית:

לפי גישה זו, אנשים הם הן היוצרים והן התוצרים של החברה בה הם חיים (Bolster, כמצוטט ב- Zeichner & Gore, 1990). נקודה חשובה בגישה זו היא היכולת לבקר את מה שנלקח כמובן מאליה בחיי היום-יום, כגון מעמד, מין וגזע. גישה זו מכוונת לצדק חברתי במטרה להגביר שוויון, צדק, חירות וכבוד אנושי. המציאות נתפסת כתוצר של החברה שמשומר על ידה.

על פי זכנר וגור (Zeichner & Gore, 1990), בפרדיגמה הפונקציונלית והאינטרפטיבית, יש קשר ברור בין הסוציאליזציה של המורים לבין הפרדיגמה ממנה הגיחו. אין הדבר כך כאשר מדובר על הפרדיגמה הביקורתית. גישה זו דוחה את עצם רעיון הסוציאליזציה, בטענה שמקורותיו בגישה הפונקציונלית. יחד עם זאת, בגישה קיימת תפיסה אלטרנטיבית למושג זה: כאשר גישה זו מתייחסת למושג הסוציאליזציה בקרב מורים, היא מתייחסת גם למושגים כגון מגדר. כך למשל היא תציין כי ניתן לראות שהוראה היא בעיקרה מקצוע נשי. עצם מפעל הסוציאליזציה של מורים הינו תהליך שבאופן מסורתי עוצב ונוהל על ידי גברים, לשימוש על נשים, ומכאן שסוציאליזציה של מורים

היא תהליך שבו גברים (מחנכים, מנהלים וכו') משתמשים בכוח על נשים. (Apple ואחרים כמצוטט ב- Zeichner& Gore,1990).

טורין (2014), מסכימה עם גישה זו. היא מנתחת את דמותו של המורה במדיה- בקולנוע, בקומדיה הטלוויזיונית, ובשדה העיתונות. לטענתה, דמותם של המורים בכל אמצעי הביטוי שסקרה הייתה נלעגת ושלילית. טורין טוענת כי הסטריאוטיפים על מורים משרתים את האינטרסים של המדינה כמדינת מעמד ואת האידיאולוגיה הפטריאכלית. הוראה היא תחום העיסוק הבולט ביותר של נשים בשוק העבודה בישראל, ונשים שכיחות יותר בדרגות השכר הנמוכות של המקצוע. הפמיניזציה של המקצוע, קשורה אם כן, לירידת קרנו. האופי המגדרי של מקצוע ההוראה קשור למרחב התמרון שהוא מתיר לנשים בין הבית למקום העבודה. מודל ההעסקה של המורות מאפשר להן לעבוד בשתי משמרות: זו של בית הספר וזו של הבית הפרטי. מבנה העסקה זה מקבע את מעמדם הנמוך של המורות, היות שהיקף עבודתן נתפס כמשרה חלקית, לא פרופסיונלית. טורין גורסת כי יש לשנות את המבנה החברתי הפטריאכלי והמעמדי כולו, על מנת לשפר באמת את מעמד המורים.

עד לאחרונה, המחקר על סוציאליזציה של מורים נשלט על ידי מחקרים שהושפעו מהגישה הפונקציונלית, התופסת מורים כשבויים של עברם (סוציאליזציה בתקופת הילדות) או של ההווה (לחצים הנובעים ממקום העבודה). לאחרונה יש מודעות הולכת וגוברת לאופי האינטראקטיבי של תהליכי הסוציאליזציה, והמשחק המתמיד בין בחירה לאילוצים בתהליך לימוד ההוראה. אבל אם נסתכל על סוציאליזציה כעל תהליך אינטראקטיבי, נראה כי המורים משפיעים ומעצבים את המבנים שלתוכם הם מחוברים, ובה בעת מעוצבים ומושפעים על ידי כוחות ברמות שונות (Zeichner& Gore,1990).

מחשבות נוספות על תחום זה:

לורטי (Lortie, כמצוטט ב- Zeichner& Gore,1990) טען במחקרו לגבי סוציאליזציה של מורים, כי הנטיות המוקדמות של תלמידי ההוראה קשורות מהותית לסוציאליזציה שלהם, הרבה יותר מאשר הכשרתם או הסוציאליזציה במקום העבודה מאוחר יותר.

סטפנס (Stephens, כמצוטט ב- Zeichner& Gore,1990), מציע תיאוריה מהפכנית לגבי הוראה ספונטנית. לדבריו, "בני האדם שרדו בשל הרגלם לתקן זה את זה, לחלוק את הידע שלהם, להצביע על ענייני מוסר ולספק תשובות. בשל כך, ילדים לומדים את הנאמר להם מפי מורים והורים, הם גם לומדים להיות מורים". התיאוריה שלו מדגישה אינטואיציה אנושית ספונטנית להוראה, בנוסף לפעולות הרציונליות של מורים או ההקשרים הספציפיים בבתי ספר וקהילות מסוימות. לפי גישה זו, המורים מביאים איתם להוראה מערכת של נטיות ודיעות מוקדמות.